

THE IMAGE OF THE RURAL WORD IN THE POETRY OF IOAN ALEXANDRU

Valeria Draica, Assist. Prof., PhD, University of Oradea

Abstract: The poetry of John Alexander rural tradition is the factor that maintains balance and create harmony, a tradition left in a certain stillness, yet dynamic, constantly renewed, but for our fund censored soul, it never altered. From here, return to nature, but the primary one, wild, so natural, rustic space that replenishes itself attributes paradise original size full of life and history, readily retrievable size to predecessors.

Also to be seen in the cultivation tradition relationship with folklore, popular beliefs, Christian or pagan.

Abstract: În lirica lui Ioan Alexandru tradiția rurală este factorul care menține echilibrul și creează armonia, o tradiție rămasă într-o anume încremenire, dinamică totuși, înnoită în permanență, cenzurată însă de fondul nostru sufletesc, acesta niciodată alterat. De aici, reîntoarcerea la natură, dar la una primară, sălbatică, naturală așadar, spațiu rustic care reface înseși atributele paradisului original, dimensiunea deplină a vieții și a istoriei, dimensiune ușor de regăsit la înaintași.

Tot în cadrul cultivării tradiției trebuie văzută relația cu folclorul, cu credințele populare, creștine sau păgâne.

Keywords: rural, nature, original paradise, faith, Christian

Tradiția rurală este factorul care menține echilibrul și creează armonia, o tradiție rămasă într-o anume încremenire, dinamică totuși, înnoită în permanență, cenzurată însă de fondul nostru sufletesc, acesta niciodată alterat. De aici, reîntoarcerea la natură, dar la una primară, sălbatică, *naturală* așadar, spațiu rustic care reface înseși atributele paradisului original, dimensiunea deplină a vieții și a istoriei, dimensiune ușor de regăsit la înaintași.

În poezia lui Ioan Alexandru, *Ființa* își simte trădată însăși esența, dar nu renunță la dobândirea stării originare, cântând un nou început, o nouă șansă de împlinire. În poezia lui Ioan Alexandru, acest fenomen se manifestă prin reîntoarcerea la arhaic, în nuanțe creștine, prin patriarhalism și duh național, prin inflexiuni etice. În plan spiritual, acest fenomen se manifestă prin confruntarea dintre Occident și Orient, parcă pe urmele lui Nichifor Crainic: „Legați de Occident prin ideea latinității, suntem legați de Orient prin credință. Latinitatea e calea prin care primim, *Calea* prin care pulsul Europei scrâcnește în sângele nostru... Noi deținem adevărul luminii răsăritene... orientarea noastră nu poate fi decât spre Orient, adică spre noi înșine”¹. Tot pe urmele lui Crainic, poetul nostru pare să cultive cu insistență izvorul de inspirație al credințelor creștine, căruia îi adaugă problematica specificului național, gândul religios și ființa neamului, acestea fiind contrastele între care pendulează întregul demers liric al lui Ioan Alexandru, constante asamblate printr-un sistem de legături care le relaționează organic.

Tot în cadrul cultivării tradiției trebuie văzută relația cu folclorul, cu credințele populare – creștine sau păgâne - în special pe latura lui ezoterică, așa cum au exploatat-o anterior Vasile Voiculescu (*Lacul rău, Ultimul Berivoi*), Lucian Blaga (*Zamolxe – mister păgân*), Ion Barbu (*După melci*)...

¹Crainic, Nichifor, *Puncte cardinale în haos*, Iași, Editura Timpul, 1996, p 120.

Fenomenul religios este și unul dintre atributele tradiției, arta populară însăși având menirea de a și-l încorpora. Poetul are de îndeplinit o misiune sacră, el continuă și colaborează la creația divină sau, cum afirmă tot N. Crainic: „Însuși geniul poetic, care plăsmuiește imaginea ideală și armonioasă a lumii din materialul creației lui Dumnezeu, nu e altceva decât un reflex al înțelepciunii divine. Poeții sunt discipolii și imitatorii lui Dumnezeu, înrudiți cu el, poate mai înalt decât orice creatură, prin capacitatea de a se transpune dincolo de lume, de a o vedea din perspectivă divină ca operă a veșnicului Părinte și de a-l imita în plăsmuirea frumuseții și armoniei”², pentru a continua în altă parte „Opera de artă e cu atât mai nobilă, cu atât mai generoasă în semnificație, cu cât ființa ei misterioasă fulgeră mai tare fășii din lumina paradisului pierdut.”³. Oare nu aceasta este și tentația oferită de poezia lui Ioan Alexandru? Noi credem că da, căci într-o dimensiune a artei sau a poeziei pătrunse de sensul și adevărul Evangheliei, omul își găsește un *substrat de paradis*, extazul religios, *lăcrimarea vieții*, dobândind *armonia, bucuria, iubirea*, adică temelia pe care ființează omul rațional și credincios în același timp. Creștinismul, ortodoxia în speță, este cheia înțelesului, care își asumă atât istoria și tradiția, cât și viitorul, viziunea unei lumi noi cu izvoare în vechime.

Luând cunoștință de sine și sistematizându-se încă de tânăr, Ioan Alexandru va crea *Imnele*, care este asemenea și, totuși, la un nivel mai înalt decât *Poemele cu îngeri*, ale lui Vasile Voiculescu, creația lui Alexandru reluându-l, parcă, pe Emil Cioran, care voia o patrie desprinsă din umbra istoriei lumii, trecută spre sacrificiu, pentru a ajunge pe culmile bucuriei, iubirii și luminii: „Nu pot iubi decât o cultură care ascunde, sub forma și stilul ei, iubire, disperare, moarte și iluminare (...) Nu vreau o Românie logică, ordonată și cuminte, ci una agitată, contradictorie, furioasă și amenințătoare (...) De nu vom trăi apocaliptic destinul acestei țări, de nu vom pune febră și pasiune de sfârșit în începuturile noastre, suntem pierduți și nu ne mai rămâne decât să ne recâștigăm umbrele trecutului nostru”⁴. În fond, acesta este și volumul în evoluția poeziei lui Ioan Alexandru, care comunică în limba strămoșilor, însuși misteriosul duh al împlinirii noastre viitoare. Este un proces amplu de interiorizare, transformat apoi într-un registru liric plin de alegorii și simboluri, iconografic parcă, în care motivele biblice, dar și mitologice se întrepătrund, ca în creația populară, totul tinzând spre desăvârșire, spre răscumpărarea întregului neam omenesc. În acest univers, moartea nu mai este un fenomen tragic, ci o bucurie a întoarcerii la originar, la starea paradisiacă, la lumina spirituală divină. Mitologia creștină se bazează și ea pe istoria unui popor, devenind o mitologie a neamului românesc, a țaranului, a voievodului-țaran sau a cărturarului-țaran, care ilustrează responsabilitatea ființei față de propria menire. Sacrul este, prin urmare, un element lăuntric, cu care ne-am născut, care se cere luminat și pus în valoare prin lucrarea cuvântului și a poetului, lucrare care, scormonind măruntaiele limbii, potențează vocația profund creatoare a ființei, aspirația spre spiritualizare. Cum spune poetul:

„Iertat îmi fie Doamne
Graiul parabolic și simboalele
Ce mă ocrotesc”

adică dobândirea spiritualității nu exclude elemente ale unor superstiții, înțelegerea artei ca derivând din iluminări ale unei exemplare devoțiuni, dintr-o biblică sare a vieții, colorând simpatetic cugetarea vespérală a poetului. Adorația începe să-și facă și ea simțită prezența, ca și mulțumirea regăsirii unor certitudini, iar umilința întru curățire, cuvânt, smerirea, arderea

² Crainic, Nichifor, *Poezia noastră religioasă*, Craiova, Editura AIUS, 2000, p. 47.

³ Crainic, Nichifor, *Cursurile de mistică*, Sibiu, Editura DEISIS, 2010, p. 67.

⁴ Cioran, Emil, *Schimbarea la față a României*, București, Editura Humanitas, 1990, p. 207.

de sine, chemarea la iubire se constituie într-o veritabilă tablă de legi pentru poet, configurând un *alt relief*, un alt registru de valori, care reazăază poezia în zona marilor revelații.

Această tentație, această reîntoarcere, în fond, la sacru și sacralitate, abandonarea trufiei poetului, biruința asupra individualului converg spre apropierea de un alt mod de viață, în care contemplarea virtuților devine o lumină intensă, potențată de vocația jertfei și a slavei, de miracolul și harul psaltic, astfel realul prelungindu-se în transcendent sau acesta din urmă coborând în mitologia rustică a poetului.

În consecință, poetul va construi vizionar și fabulos, în deplin acord cu concretul arhaic și țărănesc, cu veacurile iobăgești de caznă și revoltă, cu „zvoana” magnifică a Bizanțului împăraților creștini sau cu miresmele smerite din muntele anahoretic.

Se dezvăluie, astfel, un drum spre veșnicia Patriei, univers dezvăluit într-o triplă ipostază: iconic-etnografică, recules-spirituală, fabulos-istorică, deasupra căroră plutește extazierea biblică, din care se naște vocația misionară, o proiecție a Cuvântului și a spiritualității luminate.

În acest fel, Ioan Alexandru este unul dintre puținii poeți români care a suferit, într-un interval scurt, transformări radicale și, uneori, contradictorii, în ceea ce privește geneza și universul creației sale. Însăși schimbarea numelui, de la Ion la Ioan, se vrea un prag, o delimitare între două universuri lirice, care își au izvorul în impactul cultural cu Bizanțul și Occidentul, cu poezia greacă și ebraică, cu liturghia bizantină, care vor determina o rupere definitivă a acestei a doua etape (tradiționalist-creștine) de prima (expresionistă). Universul său poetic este de acum încolo unul aproape exclusiv religios. Ne aflăm în fața unui credincios fervent, lipsit de cea mai mică urmă de îndoială. Pentru poet, care cerea, într-unul din *Imne*,

„Hrănește-mă, Părinte, cu lacrima focului din
Icoane”,

Dumnezeu este o certitudine absolută. De aici, din această credință profundă, vine și versificarea unor fapte și precepte biblice, ca și gesturile ritualice, imnele sale luminând revenirea la originar și la matcă, ducând mai departe tradiția imnică din liturghia ortodoxă, apologia luminii și a bucuriei, a iubirii.

Poezia cultivată de Ioan Alexandru, dincolo de lungimea și solemnitatea poemelor este una inițiatică, încărcată de aluzii mistice, de mitologie creștină, de obsesia luminii, posedată de un labirint al conștiinței în cântarea *Patriei* esențiale, în care obsesia faptelor și a oamenilor mari, deosebiți, dau seamă de o conștiință exemplară, de o trăire într-o atmosferă rară și pură.

Tematica *Imnelor* va fi, drept urmare, o punere în evidență a unei superiorități morale aparte, a unui *profet* grav, care cugetă la rugăciune și elogiază pământul care l-a născut. Locul acesta de baștină este pur și simplu, doar un punct geografic, cu anume caracteristici sociale și etnoculturale, cât o patrie spirituală, precum în faimoasa *Insulă*, unde pâlpaie candela luminoasă, unde sufletele celor existenți ca și ale celor plecați se adună într-o comuniune strălucitoare „ce leagă cerul de pământ”:

„Lumină te slăvesc și cânt
Fără să știi de ce lumină
Lumini tot vin și se depun
Lumină sunt răsfrântă din lumină.
Unde sunt frații unde voi
Eu însumi parte din lumină
N-a mai rămas nimic din noi
Sorbiți cu toții în lumină...
Unde sunt pruncii, voi părinți
Și satele acelea spânzurate

De clopotul departe răstignit
 Pe funii de cenușă luminate.
 Furtuni de mări de veșnică lumină
 Ninge cu crini și plouă neîntrerupt
 Cu trupuri mari de îngeri de lumină
 E-atâta liniște-n lumină.
 E-atâta noapte de lumină
 Că trupul meu a-nmărmurit
 Și nu mai pot să umblu de lumină
 Crengi grele de lumină lin
 Foșnesc în veșnică lumină.
 Lumină-i fiecare prunc
 Ce trece luminos pe lângă tine
 C-o lumânare tremurând
 Spre cimitirul de lumine
 Lumină lină luminie
 Lumină nemailuminând
 Lumina nu-i decât orbie...”
 (*Insulă*).

După părerea noastră, această poezie este o capodoperă prin puritatea degajată, prin forța magnetică cu care creează starea de grație, cu care iriază obiectul adorației. Lumina este una derivată din filosofia lui Plotin⁵, este o ningere de idei copleșite de imaginea realizată într-un alt poem (și care este a lui Ioan Hrisostomul): „Îngerii cântă, arhanghelii melodiază, heruvinii înalță imnuri...”⁶.

Prezența Mielului, Pelicanului, Fluturelui, a Garoafei sau Crinului în alte poeme sunt exerciții superioare pentru realizarea stării de grație, „un exercițiu pe o harpă de cristal”⁷ între configurarea unui aer profetic, enigmatic totodată, în care muza cade pe diferite repere filosofice, pentru că „poetul scrie pentru Dumnezeu însuși”⁸. De aceea, se poate spune că Ioan Alexandru lucrează cu concepte religioase sau filosofice, cu simboluri și metafore de aceeași natură.

Pustia, de pildă, nu este deșertul în care se retrag profeții, ci realitatea imediată, cotidiană. Ea ar fi imaginea singurătății, a sterilității spiritului, și tocmai de aceea *bobârnacul* care trezește aspirația spre regăsirea originarului, a echilibrului, deslușirea misiunii poetului în lume.

Un alt concept, *Pelicanul*, era la origine simbolul dragostei paterne, acesta hrănindu-și puii cu carnea și sângele lui. Creștinismul l-a transformat însă în simbolul lui Hristos, al ideii de sacrificiu și, ulterior, al învierii.

Crinul este la rândul lui, un simbol al purității, al inocenței, al virginității, pentru ca, în Mitologia Plantelor, să fie atribuit lui Venus, devenind simbol al perpetuării. Crinul heraldic este un simbol al soarelui, o floare a vieții și a fecundității.

⁵ Plotin (n. cca. 205 – d. 270) filosof grec, considerat părintele curentului filosofic cunoscut drept neoplatonism. Cf. Wikipedia.

⁶ Alexandru, Ioan, *Poezii*, ediție bilingvă româno-italiană, traducere din limba română de George Lăzărescu, București, Editura Eminescu, 1981, p. 45.

⁷ *Ibidem*, p. 27.

⁸ *Ibidem*, p. 26.

Fluturile este simbolul zădărniceii, dar la japonezi el este simbolul femeii și al fericirii conjugale, iar în mitologia asiatică este asociat cu crizantema și simbolizează toamna.

Mielul, cel mai des întâlnit, este simbolul purității și luminii, al ascultării. La evrei, era simbolul sacrificiului. Discipolii lui Dionysos îl îmblânzeau pe păzitorul Infernului prin aruncarea unui miel într-un lac.

Lumina, omniprezentă și ea, simbolizează aspectul final al materiei, o limită ideală, o împlinire, o redobândire a condiției paradisiace. În ritualurile inițiatice exista ceremonia ieșirii din tenebre, ca și în mitologiile morții, de altfel, sau cele ale dramei vegetale sau în ciclurile istorice. La indieni, după o epocă sumbră, urmează una luminoasă, fericită, la chinezi, sintetizează soarele și luna, în islam lumina este echivalentul spiritului. Lumina este și dragoste, care este și simbol al Eternității sau, în alte versiuni, Inițierea, dar una superioară, printr-o atitudine interioară specială și o ceremonie solemnă. (*Întoarcerea poetului, Imnul Carpaților*).

Să cităm, în continuare, câteva strofe din *Floare neagră*, unde revin mai multe concepte și simboluri ale poeziei lui Ioan Alexandru:

„Măcar o veste blândă pot lăsa
 Noptii ce vine buna mea vestire
 Eram prea prunc și prea m-am dăruit
 Și-am devenit o lacrimă de mire.
 Florile, nunta și un crin
 Și clopote garoafe mă-ngropară
 Și dus am fost în ceruri minunat
 De-un înger tânăr către seară.
 Candele plângă în pustii
 Izvoare pururi jeluiesc
 Și fluturi mii pe urma mea
 Din vămi în vămi înalbăstrească.
 O floare neagră mă sorbi
 Într-un amurg fierbinte de pe lume
 Iubeam prea mult și fost-am prea iubit
 Și Mirele mă-nvrednici pe nume.
 Inel de aur graiul meu
 E logodit cu lirele luminii
 Purpura sfântă mă va ocroti
 Și slavă frunții mi-ar aduce spinii.
 Poetul, floare fără chip
 Mireasmă doar devoratoare
 De când pământul a-nflorit
 E nunta iarăși la izvoare.”

(*Floare neagră*).

Fluturii vorbesc, în magia populară, despre apropierea morții, despre locuri bântuite sau oprite, despre sfârșit. La Ioan Alexandru, mitul este întors pe dos:

„Fluturii sunt sufletele pruncilor
 Ce nu se vor naște nicicând
 Îi văd i-aud dar n-au părinți anume
 Părinții lor nu s-au născut
 Ca ei să poată coborî în lume...”

Sînt numai Imn și laudă și plîns
 Și numai lire în neștire
 Și numai crini îmbălsămînd
 Obrazul tînărului Mire
 Sînt numai fluturi și lumini
 Și numai pururea Mireasă
 Și numai pace și nesomn
 Pe valea asta răcoroasă
 Și numai nuntă și fior
 Și numai zare-nseninată
 Și o chemare tulbure de corn
 La vînațoarea minunată.”

(*Fluturii*).

În alte interpretări *fluturile* ar fi simbolul resurecției, chiar și prin asociere cu crizantema (toamnă, longevitate), sau al renașterii (prin asociere cu sufletul) în alte forme ale vieții.

Un alt simbol, *Nunta*, este profund creștin. Venirea în lume a lui Hristos, *Mirele*, care și-a ales *Biserica* drept *Mireasă*, este începutul unei tulburătoare *Nuntiri*, în care prefacerea apelor în vin nu poate fi, la rândul ei, decât un alt simbol, al mării Euharistii, semnificînd bucuria celor care viețuiesc în *Biserica lui Hristos*, avînd conotațiile unei *Răstigniri* și ale unei *Învieri prin Iubire*:

„În rana măririlor în coasta lui
 În pulberea picioarelor străpunse,
 În cel mai sterp pămînt al nimănu
 Ne-au fost de nuntă creștetele unse.”

(*Nunta*).

Nunta este o șansă de mîntuire pentru doi oameni care se iubesc, ei trecînd, în nuntire, prin moarte, pentru a ajunge în paradisul sfîntului legămînt. Iar așa *Biserica-Mireasă* călătorește pe valurile acestei vieți cu *Hristos-Mirele*; tot astfel, la Ioan Alexandru, nunta este o mare călătorie, prin care *se intră în cosmosul real spiritual, se iese din cosmosul sensibil, se iese din lume. Intrarea în cosmosul spiritual, întoarcerea acasă, descoperirea casei, casa, pur și simplu este găsită odată cu nunta. Intrarea în casă, intrarea în Cosmos se face prin poartă, această poartă magnifică de stejar, o capodoperă a artei lumii prin exemplarele ei desăvârșite. Deschiderea porții nu-i spre lume, ci spre casă. Fața porții este precuvînt, este pronaos, este degustare din cele ce urmează, iar ceea ce urmează este viața de după nuntă, începutul vieții eterne*⁹.

Taina nunții este lumină mîntuitoare, foc mistuitor:

„Nunta e taină de-aceea nu se poate
 Să ieși din ea fără să mori
 Suntem uniți pentru eternitate
 Oricât am fi în strai de muritori.
 Orice taină e-nfricoșătoare
 Dar a nunții e-n puterea lui
 Luminile de flăcări fiecare
 Împreună-s foc mistuitor.
 Inelul de pe deget nu-i podoabă

⁹Alexandru, Ioan, *Semnificația nunții*, art. apărut pe site: spiritromanesc.go.ro-Ioan-Alexandru.html.

Ci cheia paradisului curând,
Pot stele să se stingă mai degrabă
Decât să lunece din legământ.”

(*Nunțile*).

Semnificații speciale primește nunta prin *îmbisericirea satului românesc*, care, primind taina Euharistiei, cunoaște frumusețea *celuilalt țărm*:

„Că sunt iubit e marea fericire
Nainte de-a fi vrednic să iubesc
Cu strigăt din pulbere de mire
De mii de ani de nuntă mă gătesc.
Împodobit-am lumea cu-așteptare
Oriunde-o clipă capul mi-l înclin
Rodnicia trece-n sanctuare
Până apa se preface-n vin.
Casele în alb sunt văruite
Zi și noapte-ntr-una în veșmânt
Prunci și stele țară și ursite
Cu frumusețea celuilalt pământ.”

(*Ținut românesc*).

Prin creațiile analizate mai sus, dar și prin multe altele, dintre care mai amintim: *Graiul*, *Izvorul*, *Strunga oilor*, *Pasca*, *Imnul cerului*...) poetul își revendică originea rurală, în acest mod, poeziile sale reușesc să valorifice simplitatea vie a satului, să creeze adevărate legături cosmice, metafora lui Lucian Blaga menținându-se în universul spiritual al poeziei românești.

BIBLIOGRAPHY:

- Alexandru, Ioan, *Imnele Bucuriei*, București, Editura Cartea Românească, 1973.
Alexandru, Ioan, *Poezii*, ediție bilingvă româno-italiană, traducere din limba română de George Lăzărescu, București, Editura Eminescu, 1981.
Alexiu, Lucian, *Ideografii lirice contemporane*, Timișoara, Editura Facla, 1974.
Cioran, Emil, *Schimbarea la față a României*, București, Editura Humanitas, 1990.
Crainic, Nichifor, *Puncte cardinale în haos*, Iași, Editura Timpul, 1996.
Crainic, Nichifor, *Poezia noastră religioasă*, Craiova, Editura AIUS, 2000.
Crainic, Nichifor, *Cursurile de mistică*, Sibiu, Editura DEISIS, 2010.